

KORAK NAPRIJED U SPAJANJU DIJALEKTOLOGIJE I JEZIČNE TIPOLOGIJE

Mislav Benić: *Posvojnost u kukljičkom govoru*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 2021. ISBN: 978-953-7967-91-8

Mislav Benić potvrdio se kao vrstan dijalektolog već doktorskom disertacijom *Opis govora Kukljice* (2014), a raznim se aspektima kukljičkoga govora, ali i drugih govora otoka Ugljana, bavio i prije i nakon objave disertacije. Iz naslova nove Benićeve knjige *Posvojnost u kukljičkom govoru* (2021) može se jasno iščitati njezina središnja tema, no treba odmah napomenuti da ova knjiga nije usko dijalektološka, to jest dijalektološka je koliko treba biti. U znanstvenom je interesu Mislava Benića i standardni hrvatski jezik pa nas ne treba čuditi to da se ponegdje u knjizi primjeri posvojnosti iz kukljičkoga govora referiraju na odgovarajuće hrvatske standardnojezične primjere. Najvažnije je ipak naglasiti da tipološki gledano kukljički govor stoji u istoj ravnini s velikim svjetskim jezicima, a tako se u ovoj knjizi i doživljava i analizira. Posebno je to izraženo u pojedinim potpoglavljima knjige, primjerice u potpoglavlju 4.3.1. gdje se kukljički posvojni dativ i nedativna atributivna posvojnost promatraju u kontekstu implikacijskih hijerarhija vjerojatnosti upotrebe vanjskoga posvojnog dativa u različitim europskim jezicima (u samom pak zaključku knjige Benić navodi da se posvojni dativ u kukljičkom govoru upotrebljava šire nego u većini Europe). Kukljički govor tako prestaje biti lokalni fenomen i postaje zanimljiv široj znanstvenoj zajednici.

Knjiga *Posvojnost u kukljičkom govoru* ima sedam glavnih poglavlja: 1. Uvod, 2. "Posvojnost: granice i osnovne podjele", 3. "Eksplisitna posvojnost u kukljičkom govoru", 4. "Kukljički posvojni dativ", 5. "Vanjska i konsituacijska posvojnost u kukljičkom govoru", 6. Zaključak i 7. Literatura. Podatci su u knjizi vrlo pregledni i logički uzorno posloženi. Središnja poglavlja vrlo su detaljna i obiluju jasnim primjerima, ali i teorijskim objašnjenjima, pri čemu je odnos teorijskog i praktičnog odnosno deduktivnog i induktivnog dinamičan. Ipak, ova knjiga zahtijeva iskusna čitatelja koji i sam suvereno vlada terminologijom kojom se služi autor; navodim samo neke termine ključne za razumijevanje sadržaja Benićeve knjige: *posesor, posesum, podizanje/spuštanje posesora/posesuma, elipsa, nulta anafora, (ne)konkurentna konstrukcija*. Većinu ključnih pojmova autor dodatno objašnjava (posebno to vrijedi za višeznačne termine kakav je *elipsa*), a s osobitom pažnjom pristupa terminima koje je smislio za potrebe pisanja knjige (npr. *konsituacijska posvojnost*). Autor suvereno vlada tipologijom jezične posvojnosti i relevantnom literaturom, i domaćom i inozemnom, koja

se bavi posvojnošću kao jezičnim fenomenom. Po potrebi (str. 104–105) postojećoj literaturi pristupa kritički, ali s poštovanjem.

Poneka su potpoglavlja (primjerice 4.2.) bogatija primjerima od ostalih, što proizlazi iz naravi korpusa kojim se autor služio pri pisanju knjige. Dobro je svakako da knjiga nije opterećena viškom informacija koje nisu u uskoj vezi s posvojnosti u kukljičkom govoru. Fonološka i morfološka obilježja kukljičkoga govora spominju se ukratko i samo kada je to potrebno za razumijevanje ostatka teksta. Primjerice, informacija da dativna enklitika značenja ‘joj’ u kukljičkom govoru ima oblik *je* vrlo je važna za razumijevanje danih primjera. Leksički se podatci i dodatne napomene o primjerima sažeto navode u zagradama i fusnotama, bez opterećivanja glavnoga teksta. Iako su primjeri koje Benić navodi većinom kukljički, mahom preuzeti iz slobodnoga govora, neki su primjeri crpljeni i iz drugih govora otoka Ugljana (npr. kaljskoga i prečkoga). Nekukljički primjeri rabljeni su uglavnom za dodatno objašnjavanje jezičnih fenomena i usporedbu sa situacijom u kukljičkom govoru. Treba naglasiti da se autor ne zadržava samo na očitim primjerima posvojnosti, odnosno na onima kojima bi se bavile primjerice (hrvatske) standardnojezične gramatike (izražavanje posvojnosti posvojnim pridjevima i posvojnim zamjenicama), nego i na onim primjerima u kojima posvojnost nije lako uočljiva. Drugim riječima, Mislav Benić – što implicitno, što eksplicitno – odgovara na pitanje: “Što se može promatrati u kontekstu posvojnosti?”. Posebno je to izraženo u petom poglavlju knjige, u kojemu je autorov znanstveni pečat vrlo snažan, premda nije opširno kao treće i četvrto poglavlje.

Velika je stoga kvaliteta knjige to što je autor uspio iznijeti jasnu sistematizaciju načina izricanja posvojnosti, što i sam ističe u zaključku, iako je važno istaknuti da rabi konstrukciju “prijedlog revizije sistematizacije” (str. 140), čime sebi i drugim jezikoslovcima ostavlja prostor za doradu postojećeg sustava. Benić posvojnost dijeli na eksplicitnu posvojnost (atributnu i predikatnu) i implicitnu posvojnost (vanjsku, konsituacijsku i intraleksemsku), ističući da je među njima “postupan prijelaz, a ne oštra granica” te da “u pravilu nema usko specijaliziranih i lako izdvojivih sredstava kojima bi se izricala implicitna posvojnost” (str. 17). Eksplicitna posvojnost odnosi se na kukljičke posvojne zamjenice, posvojne pridjeve, posvojni genitiv, posvojne konstrukcije s prijedlogom *od* i posvojni upotrebu prijedloga *u* s genitivom, a posvojni dativ promatra se kao prijelazni oblik između eksplicitne i implicitne posvojnosti. Pregled sredstava kojima se izražava posvojnost autor najčešće dijeli po kategorijama posesuma uz koji ona dolaze u kukljičkome govoru. Na primjer, pregled upotrebe spomenutoga posvojnog dativa temelji se na: a) dijelovima tijela, b) bližnjima, c) predmetima (većinom nekretninama), d) identifikacijskim parametrima i e) raznim imenicama obuhvaćenim nazivom “pojave”; u skladu je to s prethodno navedenim –

uz te se kategorije kao posesume posvojni dativ javlja u korpusu. U drugom je planu podjela posvojnosti na otuđivu i neotuđivu, no i toj podjeli Benić posvećuje sasvim dovoljno pažnje da bi čitatelju približio njezine temelje. U većem broju potpoglavlja obrađuje se potencijalna zamjenjivost načina izražavanja posvojnosti, pri čemu je velika pažnja dana i sintaksi i semantici kao čimbenicima koji tu zamjenjivost omogućuju ili sprječavaju.

Knjigom *Posvojnost u kukljičkom govoru* postavljen je standard za buduće radove koji će se baviti ne samo posvojnošću u standardnim i nestandardnim idiomima već i drugim sintaktičko-semantičkim pitanjima. Posebno je to važno za dijalektološke radove, u kojima je sintaktička razina gotovo redovito sporedna u odnosu na fonološku i morfološku (iako je to iz više razloga razumljivo). Naravno, ti radovi ne moraju biti sveobuhvatni kao ova knjiga, ali morat će je uzimati u obzir kao jednu od referentnih točaka, posebice zbog njezine sistematičnosti i iscrpnosti. S obzirom na visoku kvalitetu knjige *Posvojnost u kukljičkom govoru*, *Gramatiku govora Kukljice* koju Mislav Benić priprema očekujem s nestrpljenjem.

Ivan Magaš